

Izhaja 10. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 gid., za pol leta
1 gid. 60 kr.
Na anonimne do-
pise se ne ozira.
Rokopisi in na ope-
no poslane knjige
se ne vrača, o.

Popotnik.

Spisi in dopisi
naj se blagovoljno
posiljati (franki-
rani) vredništvu
(Reiserstrasse 8),
naročnine,
oznanila in rekla-
macije pa založni-
štvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 16.

V Mariboru, 25. avgusta 1883.

IV. tečaj.

Razglas.

Pred podpisano spraševalno komisijo se bodo v letošnji jesenski dobi pre-iskušnje učiteljske sposobnosti za splošne ljudske in za meščanske šole dne 24. septembra (ob 8. uri zjutraj) začele.

Kandidatje in kandidatnje, ki nameravajo delati preiskušnjo pred to komisijo, naj uredijo (instruirajo) svoje postavno štempljane prošnje v smislu VIII. pogl. 3. in 4. točke vis. minist. naredbe dne 8. junija 1883. l. (glej XV. zvez. novih postav in naredeb na polju ljudsk. šolstva*) ter je potem dotične okrajne šolske oblasti podpisanemu ravnatelju dološljejo.

C. kr. spraševalna komisija za splošne ljudske in meščanske šole.

V Gradcu, dné 5. avgusta 1883. l.

Jan. Aleks. Rožek,
tač. ravnatelj.

Nabožna (verska) vzgoja.

Obrazovanost pojedinca zavisi od mnogih činiteljev: od telesne in duševne darovitosti, od razmerov, v katerih se porodi in vzraste, od obitelji, od političnega, so-ocialnega in verskega občestva, od pravov, od javnega življenja in delovanja, od knji-ževnosti in novinarstva in od drugih zgodovinskih vplivov, kateri izhajajo iz človeštva ter delujejo v prostoru in času na telesni, duševni in npravstveni razvoj človeštva. A ničesar ne povpešuje obrazovanja in npravstvenosti v tolikej meri, kot vpliv šole. Šola si je v popolnej svesti svojega deleža pri srečnej rešitvi obrazovalne naloge da-našnjega časa; zato pa tudi navdušuje svoje gojence za vse dobro, pravo in lepo. Šola čisti mišljenje otrok ter je vtrjuje za iskušnjave v dobrih in zlih dneih. njih srce pa oblažuje, da ni slepo za blagost svojih bližnjih.

Ne samo poučevanje nalaga si toraj šola, marveč, in to še v posebnej meri, tudi vzgojevanje. Zato ne moremo umeti, kako se more ravno dandanes šoli očitati neka formalnost, nekaj. česar nasprotniki sami ne vedó s pravim imenom imenovati, a česar dandanašnja šola nikdar in nikoli ne namerava.

Šola, t. j. učiteljstvo le predobro vé, da samo obrazovanje razuma brez npravstvene obrazovalnosti volje in srca povekšava k večjemu odgovornost človeka ter ga dela povoljnjšega v izvrševanju protizakonitega ugodja; tudi ga ne more braniti ali vsaj ne npravstveno ojačevati v borbi proti nenavadnim iskušnjavam in proti pregrešnim pristrastjem. Izpoznanje samo pa je nevarno sredstvo k hudemu v oblasti na-

*) Glej 15. šte. „Popotnika“.

vadnega ljudstva. Le ako je izpoznanje postavljeno na trdna tla n ravstveno-nabožne vzgoje, in ako pomnožena vzmožnost prislužka in samostojno delovanje ustreza onej črvstosti mišljenja, katero jedino le more rešiti človeka spon samoprindnosti ter ga uvesti v blažilni krog človeške družbe, — le tedaj se more pojedinec, kakor tudi cel rod zadosta vzobraženim smatrati, da pridobljene vednosti tudi prav vpotrebljuje in se v izvrševanju svojih dolžnosti popolnem svobodnega čuti.

V obče mora in more šola v svojih gojencih to n ravstveno svobodo razviti, sicer ne one svobode, ktera vodi človeško delovanje v poznejših letih življenja, kajti ta svoboda je proizvod različnih iskušenj v teku življenja, pač pa ono svobodo, ktera izvira v prvej vrsti iz navade in ktera se mora vže v šoli virčiti.

Taka n ravstvena svoboda pa ima svoj temelj le v n ravstveni vzgoji, kterej je pouk le dobrodošlo sredstvo k njenej dosegi. Iz tega sledi, da pravo svobodo more obrazovanost le tedaj vstvarjati, ako pojedinca ne osamljuje z domnevano domišljavostjo, ako celote ne razkosava s predaleč tirano samostojnostjo, marveč ako vzimnožuje vzajemnost mejusobnega nadzorovanja, ako ojačuje blagočestje in čut za dolžnost, ako vzveksava spoštovanje zakona, ako povspešuje izpoznanje mnogobrojne celokupnosti in podredanja pod to celoto, ako navdušuje za poklic. Vrhu tega mora takova omika pojedinca v zavesti, da je ud celote, ravno tako poniževati kot povzdigovati ter ga učiti, da bode imel v delokrogu obitelji, države, občine in cerkve, naroda in socijalno-političnega občestva vedno svojo človeško svrbo pred očmi ter se zanjo boril z resnimi in človeka vrednimi sredstvi. Vse to pa se le tedaj omogoči, ako si pribori napredujoče znanstvo n ravstveno-praktičnega uravnovatelja v izbistrenej vesti, ali, kar je isto, ako se obrazovanje pojmov naslanja na nábožno (versko) vzgojo.

V pedagogičnem obziru smatra se, kakor je vže preje rečeno, nábožna vzgoja kot izdatna pomoč n ravstvenega obrazovanja in n ravstvene svobode. Pedagogika nábožne vzgoje nikakor ne zametava — (le žalibog, da se ta vzgoja ni vedno in povsod kot takova izpoznala). Vendar gre tu vže naprej omeniti, da iz pedagogičnega stališča s tem nikakor ne mislimo onega nábožnega obrazovanja, katero se tu pa tam kot takovo ali bolje rečeno kot versko poudarja. Pod to besedo ne razumevamo niti učenja na pamet toliko in toliko vprašanj iz katekizma, ktera morajo otroci od besede do besede ponavljati, niti onega, kar se iz filozofičnih sistemov večkrat le na pol razumljeno namestu onega poučuje, kar imenujemo verouk. Marveč mislimo jedino le ono, kar v resnici pomeni nábožno obrazovanost, in to bi bilo prizadetje, da vzbudimo, ohranimo in okrepcamo v človeku ono samosvest, ktera ne dopušča, da bi človek nehal težiti po nekem vzvišenem, idealnem stališču. Taka samosvest nas vedno opominja, da nismo vstvarjeni le za svet, na katerem živimo, marveč, da je postavljen človeku vzvišenejši, vedno trajajoč smoten. Zato trebé v otrocih vzbuditi teženje in hrepenenje po onih vzvišenih nagibih, kteri ne dopuščajo, da bi hrepeneli po nizkem, podlem, navadnem, človeka nevrednem; treba jih je dovésti do tija, da bodo izvrševali le ono, kar ugaja vzvišenemu smotru človeškega življenja da bodo ljubili svoje bližnje, da bodo z vsemi pravični in da ne bodo od nikogar zahtevali onega, česar sami niso pripravljene storiti. Ta nauk obseza vse ono, kar se dandanes pri velikej večini ljudi sosebno pogreša, namreč spoštovati, čislati, ceniti, varovati in braniti dedščino prejšnjih časov, svojino, čast, srečo obitelji in kar je še sicer v tesnej zvezi z najplemenitejšimi čuvstvi človeškega sreca.

Vse to na takov način razložiti, da izpozna mladina v tem največje, neprecenljivo dobro: to je po našem prepričanju nábožna obrazovanost; to omiko moramo mladini podati, bodimo potem ktereга koli prepričanja. Le onega jej ne ponujamo, česar otroški razum še ne more umeti.

Mnogo tega, kar se kot verouk poučuje, mora se prepustiti poznejšim letom. A spoštovanje pred Bogom in ljubezen do ljudi, to se mora vže v šoli učiti in vaditi, in to je najboljše sredstvo, otroke obvarovati n ravstvene propasti.

Fr. Gabršek.

Prirodoslovje v ljudski in meščanski šoli.

(Dalje.) *)

II.

V prejšnjem poglavju narisali smo glavne črte, po katerih se razvijajo prirodoslovne vednosti. Kot jedro tega razmotrivanja podajo se nam iz znanstvenega stališča za metodiko tega predmeta sledeče važne točke.

1. Opazovanje prirodne prikazni,
2. Odmišljevanje zakona (zakonov),
3. Utemeljevanje ali iskanje vzroka (sile).
4. Izvajanje in vporaba.

V naslednjih vrstah hočemo še naprej razmišljevati o posameznih teh točkah ter razjasnovati, kako in v kolikej meri se more v šoli**) na vsako iz med njih ozirati.

1. Kakor že rečeno, je prva in najvažnejša točka opazovanje prikazni. Ta je podlaga prirodoslovnemu pouku. Kje pa nahajamo, od kod pa jemljemo prikazni za opazovanje. Odgovarjajoč na to vprašanje ne morem dovolj naglašati, da je šoli odmerjena imenitna naloga: seznaniti maso ljudstva z najvažnejšimi prirodnimi in prirodnimi odnosi, tako da se človek, ki ga od vseh strani obdaja priroda, vendar ne čuti tuje v prirodi. Zato pa se mora pri pouku v prvi vrsti ozir jemati na tiste prikazni, ki se v širni prirodi vrše brez našega sodelovanja, celo proti naši volji, ali pa v našem obližju, ne da jih mi navlašč povzročujemo. Ni ga skoraj položaja v človeškem življenju, ki ga ne bi spremljale narodne prikazni. Tu sem spadajoče prikazni vrše se ali v teku enega dne ali celega leta, ali po dne ali po noči, ali na nebu, na zemlji ali pa v zraku, ali po sobah, kuhinjah in kletih itd. Njih število je jako veliko, a se ve da le za tistega, ki je dovolj sposoben zapaziti jih; kajti to zahteva posebne pozornosti in duševnega vežbanja. Če se namreč ena in ista prikazen mnogokrat v pričo nas vrši, utrpnejo naša čutila in postanejo nečutljiva, da jo s časoma popolnoma prezremo, n. pr. zamišljeni v kako opravilo ne slišimo ure na steni, niti tedaj ko bije; vsakdanji učinki težnosti so nam prenavadni, da bi se nam vredno zdelo, če vidimo padajoč kamen, o tem premišljevati. Kdor ni duševno dovolj vežban in navlašč pozoren, ne zapazi takih reči.

Učencu bode omenjenih prikazni več ali manj znanih, koliko se izve med poukom, poizvedeti se pa mora tudi in sicer po premišljenem izpraševanju, ali učence vršitev prikazni dobro razumeva, kako si jo sploh predstavlja in kaj da je vmes krivega, nepopolnega. Krivi nazori, napačna predstavljanja se naj popravijo, od učenca pa naj se tirja, da v novič in bolj natančno opazuje vse okoliščine prikazni. N. pr. Vsak učenec je gotovo že opazoval mavrico, a kako? Če tirjaš, naj ti prikazen popiše, pove ti, da je lepo pisan polukrog, z rudečo, zeleno in modro barvo, in če ga še izprašuješ, da je postavljen v oblake in morebiti še, da se vidi po nevihtah. Vse glavne barve pa, in v katerem redu da so med seboj, ktera se sveti ob zunanem, ktera ob znotranjem robu, v kateri legi proti nam in solncu leži vedno mavrica in v katerem času dneva da se pri nas vidi, o tem ti ne pove nič ali pa vse nejasno. Kakor tu, treba je učenca tudi opozorovati na tiste prikazni, ki jih je do zdaj bil prezrl, a to v gotovem redu, kakor se prilega tvarini sami in pa učnim načrtom.

Kar se v prirodi naravnost ne da opazovati, to mora nadomestiti umetno prirejen poskus. Kakor sem prej povdarjal važnost, opazovati v prirodi vršeče se prikazni, tako moram zdaj povdarjati važnost fizikalnega poskusa. Prirodoslovje iskustvena je vednost, zato mora, kdor se z njo peča, sam skusiti, kar mu je razumeti.

„Nihil erit in mente, quod non prius fuerit in sensibus.“

Nje pouk mora biti nazorni uk. Ne morem si toraj misliti, kako bi bilo mogoče uspešno poučevati v tem predmetu brez vporabe nazornih sredstev. Ta zadeva

*) Glej „Popotnika str. 181.

**) Ako se navlašč kaj drugega ne omeni, imamo vselej v mislih ljudsko in meščansko šolo.

razpravljala se je, počenši od Komenskega, dolgo let, da — šoli na škodo le pre-dolgo — y tem in onem smislu, ali zdaj ga vendar ni več umnega pedagoga, ki bi dvomil o potrebi poskusa tudi v najnižjih šolah.

Poskus daje priliko, buditi pozornost, vaditi čutila, uriti opazovalnost; vedriti duh in ako je vsled drugega umovanja utrujen, oživljati in krepiti ga. On je sredstvo, poučevati ne le z besedo, temveč tudi z djanjem ter s prijetnimi izpremembami vnemati in na najblajši način razveseljovati. Poskus je pravi živelj prirodoslovnemu pouku.

„ Experimenta trahunt“.

Toraj poskus in zopet poskus, kjer — in kedarkoli je mogoče.

Med poskušanjem napeljuj učence, da natanko opazujejo, t. j. da sami vidijo, slišijo, tipljejo itd., skrbi, da pazijo na celo vršitev prikazni, od konca do kraja, da jim ne uide nobena značajna okoliščina, noben glavni dogodjaj, prepričaj se takoj s prašanjem, ali so zapazili vse kar bi imeli, če ne, ponavljaj poskus, naj zopet opazujejo, da se tako do dobra navzamejo in po svojem iskustvu prepričajo o istinitosti in pravilnosti godêčih se prikazni.

Stvarna razmerja predmeta zahtevajo, da začnemo različna prirodoslovna prašanja razreševati na različni način; zdaj postavimo opazovanje prikazni v prirodi na prvo mesto, zdaj pa opazovanje prikazni na poskusih. Oboje se strinja, kajti mnogokrat ne bi prišlo do pravega spoznanja prirodne prikazni, da si ne ogladimo poprej tal po djanstvenemu poskuševanju. N. pr. bistvo bliska in strele dognano je od teh dob, kar so fiziki na poskusih dokazali učinke električne iskre. Sicer pa je poskus tudi pripomoček, ki je učitelju na razpolago, da stori učenca sposobnega, umno opazovati prikazni izvan šolske sobe, kjer mu ni nobenega vodnika na strani. Koliko to vpliva na razvoj duševne samostalnosti učenčeve, jasno je vsakemu, ki ve, kako se poukom in vajami množê duševne zmožnosti.

2. Ko so se učenci dobro seznanili z djanskimi razmerami in ko znajo ustmeno popisati vse vtise, ki jih napravi vršitev prikazni na njihova čutila, prestopi se do druge važne točke, odmišljevanja zakon od dobljenega gradiva. Kaj da je bitnost tega odmišljevanja, povedali smo zgoraj ter tudi razjasnili na primeru; vendar ne bo odveč spregovoriti še nekaj besedi.

Zakoni v prirodi so veljavni na veke, oni so neizpremenljivi med spreminljivim, stalna jedinica med nestalnimi količinami iste vrste. Delovanjem svojega uma, t. j. temeljitim premišljevanjem razumevamo, kaj da je med spremembami neizpremenljivega, med nestalnim stalnega, kaj množini istovrstnih prikazni skupnega. Ko dozori v človeškem razumu to spoznanje, od tega trenutka zaveda se človek prirodnega zakona ter mu je prostovoljno pokoren.

Naj li se tudi učenec zaveda zakona, mora sam temeljito misliti. Ker pa je to najtežavneje duševno delo, treba mu je pomoči in učitelj bo imel mnogo priložnosti, pokazati svoje bistrumje, da pregledno vredi in razvrsti dotično gradivo in da učencu jasno pred oči postavi to, kar mu je razumeti. V ta namen naj je ustmeno izraževanje o tvarini kak naj bolj točno in nje razvrstitev kak naj bolj pregledna. V nekterih slučajih je mogoče in jako koristno, poskusove podatke zabelježiti na šolski deski ali na enostavno risanih likih predočiti bistvene momente (Gl. prim. v I. pogl. str. 183).

Zakoni, kojih v fiziki nahajamo veliko število, jako različnega so obsega. Tisti, ki izrazujejo svojstva temeljnih prikazni, obširnega so obsega, zakoni ozkega obsega pa se nanašajo na pojedine iz temeljnih izvirajoče prikazni in na raznovrstne priprave v djanski rabi. Nekteri zakoni dadó se lahko in umljivo izraziti s priprostimi besedami, nekteri pa le v umetni matematiški obliki. Iz te različnosti zakonov izvira, da njih odmišljevanje ne zahteva povsod enako velikega duševnega navora, pri nekterih prikaznih leži zakon tako rekoč na površju, pri nekterih pa je skrit v globini. Slednji in vsi tisti, ki se le na matematiški način določno dado izraziti, prištevati so težje umljivim in ravno zategadel se v narodni (ljudski) šoli, pri začetnem pouku,

nič ne moréjo obravnavati, v meščanski šoli pa le v pičlej meri in v kak najbolj popularni obliki.

3. Tretja točka je raziskavanje tistih skrivnih vzrokov ali delujočih sil, ki storé, ne samo da se sploh prikazni vršé, temveč da se pod istimi pogoji vedno izvršé na isti po zakonu določeni način. Sila je stalna jedinica med gotovo skupino zakonov. Človeka pamet pogumno se loti, ukrepati o najglobljih tajnostih prirode, utemeljevati njene zakone.

Da temu naporu v šoli koj od začetka zagotovimo dober vspeh, treba bo na priličnem mestu, djal bi, enkrat za vselej razpravljati ta-le temeljni izrek: „Nič se ne zgodi brez vzroka“. V to svrho izberi si nekaj značajnih sprememb ter jih pretresuj samo z ozirom na ta izrek. Začeti moreš s spremembami našega dušnega stanja. Ako se razveselimo, ali prestrašimo ali razjočemo, vselej je temu kak vzrok. Nato podaj se v prirodo. Da drevje v spomladi poganja listje in cvetje; da teče voda vedno navzdol; da se igla magnetična, če je dosta gibna, sama (?) zavrti v mer od juga proti severu; nekaj mora biti temu vzrok itd. Izmed prirodnih sil naj bolj kaže, na prvem mestu v izgled vzeti težnost, ker so njej podvržene prikazni naj bolj znane začetnikom.*)

Na ta način pridobé si učenci trdno podlago formalnemu izobraženju in če se te duševne vaje marljivo ponavljajo, se s časoma tako probudé, da samostalno poskušajo iskati delujočih sil, seveda le v takih slučajih, katerih razsojevanje ne presega njih duševnega obzorja. Da — li se učencem posreči, prav soditi, posebno dokler so začetniki, je pač jako dvomljivo, ali odločilne važnosti na tem je, da se sploh samostalno lotijo ugibati o silah, ki vidno ali nevidno delujejo v prirodi.

Pri vtemeljevanju zakonov, ki je večinoma dosta težavneje od prejšnjih dveh opravil, treba je natanko razločevati to, kar je v istini delujoča sila, od tega kar je nje pogoj ali nasledek. Ker to le zadene, kdor si je prirodoslovske predmete prisvojil do gotove temeljitosti, zato bode učitelju mnogotera prilika, zavračati učence na pravo pot. Za primer naj služi razprava o nategi. Nepoučen učenec bo sodil, da sezanje ob koncu natege je tista sila, ki vzdiguje v cevi tekočino. V resnici pa je sezanje le pogoj, pod katerim začne vidno delovati od natege celo neodvisna sila — zračni tlak. — Ako na to utemeljimo prikazen samo z zračnim tlakom, je le površno utemeljena; kajti ta tlak je prav za prav nasledek povsod v prirodi delujoče sile, — težnosti.

Iskaje prirodnih sil dospemo do neke meje spoznanja, ki je prekoračiti ne moremo. V naj ugodnejših slučajih je dobitok spoznanja gotovost: spoznanje delujoče sile neovrgljiva je resnica. To je v tistih poglavjih, katerih bistvo je globoko odkrito (v poglavju o težnosti, mehaniki sploh, akustiki, optiki in toploti). V drugih poglavjih pa (o molekularnih silah, kemiji, magnetizmu in elektriki) je dozdej dobitok našega spoznanja samo verjetnost ali možnost, v obče hipoteza.

Na podlagi predstoječega razmotrivanja rešujemo fizikalna prašanja s tim, da 1) tanko opazujemo to, kar se godi in določujemo vršitev djanja, 2) snujemo na tem prirodne zakone in 3) spoznavamo bitnost tega, kar provzročuje učinke. Toraj prikazen, zakon, vzrok ali kaj, kako, zakaj. Prikazen čutno izkusimo, zakon mislimo, vzrok spoznamo ali le slutimo.

Ta trojica je temelj prirodoslovski metodi.***) Toraj bodi ona voditeljica učitelju, kedarkoli se poda s svojimi učenci na prirodoslovsko polje. Ako se strogo po njej ravnamo, zagotovi nam ona v šoli preimeniten vspeh, da se nauči izročena nam mladina pozorno opazovati, ostroumno misliti in prav soditi. Kjer pa se to uči, tam se resno pripravlja mladina za djansko življenje. Fr. Hauptman.

(Dalje sledi.)

*) Umno nadaljujoče dujdeš, korak za korakom, do novega smotra, da opredeliš fizikalni pojem sile, v ožjem smislu kot to, kar spravi pokojno telo v stan giba, gibajoče se telo v stan pokoja; v širjem smislu, kot to, kar sploh izpreminja stan prirodnih teles. — Ako se pečemo z učinki prirodnih sil, ne moremo se popolnoma ogniti tej definiciji.

**) Četrta točka, izvajanje in vporaba, ni s tim ozko zvezana, zato smemo na drugem mestu o njej govoriti.

Nekaj aforizem, učiteljem v predvarek.

(Sebral in prevél A. Gradišnik.)

(Dalje.)

Če ima prvotni (elementarni) pouk res dober in koristen biti, potem mora globoko nabožen (religiozen) biti. Vsa ljudska vzgoja deliti in vzprijeti se pa ima v povsem nabožnej atmosferi. — Bogoverje ni vaja ali pa studij, kojemu se odmeri par ur v gojitev, ono je vera, zakon, ki se ima vedno in povsod pojavljati. Le tedaj, kadar se to tudi istinito godi, ima svoj blažen vpljiv tako na dušo ko življenje sploh.

Guizot.

Človek brez znanja je tak, ko vojak brez sablje, kakor polje brez deža; on je kot voz brez koles, ko pisac brez peresa; sam Bog ne mara oslovskih glav.

Abraham a St. Clara.

Učenost je jedina, kar je na nas božjega in neumljivega; um in govor sta največji vrline izmej vseh, s kterimi je obdarovana človeška natura.

Plutarh.

Kdor tujih jezikov ne pozná, tudi v lastnem nič ne vé.

Goethe.

Kar se ne razumi, to se ne poseduje.

Goethe.

Vse, kar se nanaša na javni pouk, bi vladar moral vedno z naj večjo skrbljivostjo predvariti. Poučenemu narodu lahko je zapovedovati.

Friderik II.

Ni dovolj vedeti, mora se tudi vporabljevati, ni dosti hoteti, treba je i storiti.

Goethe.

Drevo znanja ni drevo živjenja.

Byron.

Najboljša pot do resnice je ta, da stvari sami preiskujemo in tako pozvemo, kakšne so v istini, ne pa, da sklepamo na njih kakovost po tem, kar smo učili se in slišali o njih od drugih.

Locke.

Najboljše, kar imamo od zgodovine, je to, da nam obudi oduševljenje (entuziazem).

Goethe.

Zmožnost, ki uvideva zvezo resnic mej seboj, imenuje se v pravem smislu — um.

Leibnitz.

Človek brez pameti je tudi človek brez volje. Kedor nima pameti, pusti se zapeljati, oslepariti ter drugim vpotrebljevati v sredstvo. Le tisti, ki misli, je svobo-

den in samostojen.

Feuerbach.

Izobraženje čutov je podloga izobražbi človeške pameti.

Molleschott.

Človeško srce ni nikdar tako neupogljivo kakor pa duh.

Lamartin.

(Dalje sledi.)

Domači golob.

Učni poskus za srednji oddelek.

Učni pripomočki: natlačen golob, če to ni mogoče, pa dobra podoba.

A. Popis goloba.

Imenuj domačo perutnino! — Kura, raca, gos i. t. d. — Med domačo perutnino štejemo tudi ptico, ki jo tukaj vidite! Kako se imenuje ta ptica? — Domači golob. — To ljubeznjivo ptico si hočemo danes nekoliko bliže ogledati! Kako dolg je navadno golob? — Do 30 cm. — Kako visok je? — Okoli 20 cm. — Koliko delov razločujemo na golobovem truplu? Pokaži te dele in reci lepo: To je glava i. t. d. — Hočemo si najprej njegovo glavo ogledati? Kake podobe je? — Okroglaste. (Učitelj kaže.) Kaj ima golob vse na glavi? — Kljun oči in ušesa. — Kakošen je kljun po dolgoti? — Bolj kratek. — Je debel ali tanek? — Tanek. — Kakošen je na koncu? — Nekoliko zbočen. — Kteri del kljuna moli čez drugega? — Zgornji del čez spodnjega. — Potiplji kljun pri korenu! Sedaj na koncu! Kakošen je kljun pri korenu? — Mehak. — Kak na koncu? — Trd. — Kaj še zapazite pri korenu? — Da je z voskasto kožo obrasten. — Kako daleč seže ta koža? — Do nosnic. Tukaj je kljun nekoliko vzvišen. — Kaj smo do sedaj slišali?

Golob ima okroglasto glavo. Na glavi ima kljun, oči in ušesa. Kljun je kratek, tanek in raven; na koncu malo vzbočen. Gornji del kljuna preseza spodnjega. Okoli nosnic in na korenu je z mehko voskasto kožo obrasten.

Kje ste pa nosnici? — Na sredi kljuna. Kako podobo imate? — Razpokline. S čim ste nekoliko pokriti? — Tudi z voskasto kožo. — Pokaži oči! Kje se nahajajo? — Na straneh glave. So velike ali majhne? — Majhne. Kaj obdaja oči? — Gola koža. — Kake barve so golobove oči? — Rudeče. — Ponovi to!

Nosnici se nahajate sredi kljuna, imate podobo razpokline in ste tudi nekoliko z voskasto kožo pokriti. Majhne svitlorudeče oči na straneh glave so z golo kožo obdane.

J! Pokaži kje ima golob ušesa! Zakaj pa ne pokažeš? — Ker jih ne vidim, ušesa so pod perjem skrita. Golobu tedaj uhelji manjkajo, a druge dele ušesa ima. Golobov sluh je tanek. Ponovi to!

Golobova ušesa so pod perjem skrita, ušesu manjka uhelj; golobov sluh je izvrsten.

Pokaži golobov vrat! Kakošen je gledé dolgoti? — Kratek. Je vrat povsod enako debel? — Ne, na spodnjem koncu se razširi. Vidite, ta del vrata se imenuje grbanec! Čemu je neki ta grbanec? — V grbancu se hrana mehči predno v želodec pride. Povej to ti!

Golobov vrat je kratek in se razširi na spodnjem koncu v velik grbanec, v katerem se hrana mehči, predno gre v želodec.

Kako podobo ima golobov trup? — Jajčasto. Kaj razločujemo na trupu? — Perutnici, nogi in rep. Kako daleč sezate perutnici? — Do polovice repa. Kaki ste na koncu? Špičasti. — Ovo dolgo perje, perutnic, se imenujejo letanice. Zakaj? —

Ker ž njimi golob leta. Potiplji letanice! Kake so? — Trde. Kakošen je rep gledé dolgosti? — Srednje dolg. Preštej dolga peresa na repu! Koliko si jih naštel? — 12. — Kako se zovejo? — Repna peresa. Bodemo ponovili!

Trup je jajčast, perutnici ste špičasti in sežete do polovice repa, v perutnicah so trde letanice. Rep je srednje dolg in obstoji iz 12 peres, ktera se zovejo repna peresa.

Kake noge ima golob gledé visokosti? — Kratke. — Kakšne so še dalje noge goloba, ki ga tukaj vidite, kosmate ali gole? — Gole. — Noge goloba pa znajo biti tudi s perjem pokrite. Kteri je že videl goloba, ki je imel s perjem pokrite noge? Koliko prstov ima golob na nogah? — Štiri. — Kako so obrnjeni? — Trije naprej in eden nazaj. Kaj ima na prstih? — Kremplje. So kremplji ostri? Potiplji! — Ne, oni so topi, toda močni.

Na kratkih nogah ima golob štiri prste, trije so obrnjeni naprej, eden pa nazaj; na prstih so topi, toda močni kremplji.

S čim je truplo pokrito? — Z gostim perjem. Je celo truplo s perjem pokrito? — Ne, nekteri deli so goli. — Kteri deli so goli pri tem golobu, ki ga tukaj vidite? — Kaži in reci lepo: Golob je gol okoli očes, na kljunu in na nogah. — Kaj smo prej rekli, kake še znajo golobove noge biti? — S perjem pokrite. — Potiplji perje! — Kako je? — Gladko. Skušaj ga od trupla vzdigniti! Kaj zapaziš? Da se zopet vleže.

Golobovo truplo je z gostim perjem pokrito, gol je le okoli očes, na kljunu in nekteri tudi na nogah; njegovo perje je gladko in se k truplu prilega.

Kake golobe ste že videli, gledé njihove barve? — Bele, rujave, črne, modre i. t. d. Kakošne barve zna tedaj golob biti? — Različne. Pri nekterih golobih se vrat pri solncu spreminja v različne barve. Kteri je že to opazoval? (Učitelj lahko to tudi pokaže, ako ima natlačenega goloba.) Kake barve je kljun? — Kake ste nogi? Se zapiše:

Golob je različne barve, bele, črne, rujave i. t. d. Pri nekterih golobih se vrat na solncu blišči. Kljun in noge so rudeče barve.

Kakošen je glas goloba? — Grgljajoč. Pravimo: golob guče ali gruli! Kako gruli? — Ti!

Golobov glas je grgljajoč.

Ponovi vse, kar smo se do sedaj o golobu učili!

B Golobinjak. — Kako se pomnožuje.

Kje ima golob svojo hišico? — Pod podstrešjem. Kje še? — Na sredi dvorišča. Kako se pravi njegovi hišici? — Golobinjak. Kdo pa napravi golobu hišico? Ljudje. Nekteri golobinjaki sredi dvorišča so lepo pobarvani; oni kinčajo dvor. — Kaj si napravi golob preden ima mlade? — Gnjezdo. Kteri je že videl golobovo gnjezdo? — Kako je? — Zelo priprosto, iz nekoliko slame, maha in bilk napravljeno. Golob ima mlade večkrat v letu, toda vsakokrat le po dva. Kteri je že videl golobja jajca? — Kake barve so? — Bele. (Učitelj lahko tudi pokaže, če jih ima pri roki!) — Golobica večidel vali sama, le včasih jo zameni golob. Mladiči se izvalé v 18—20 dneh in so prve dni kilavi in slepi. — Od česa se pa mladiči prve dni živé? — Prve dni jih pitajo stari z neko sirasto kašo, ki se jim dela tačas v goltu. Zgodi se včasih tudi, če nimata stara za oba mladiča dovolj živeža, da samo ednega pitata, drugega pa pustita zagladiti. — V kakih štirih tednih so mladiči godni.

Tukaj se vse kratko ponovi in zapiše!

Svojo hišico, golobinjak imenovano, ima golob pod podstrešjem ali pa sredi dvorišča. Njegovo gnjezdo je zelo priprosto, napravljeno je iz slame, drobnih vejic in iz drugih enakih reči. Golob ima mlade večkrat v letu, a vselej le po dva; vali golobica sama, le malokedaj jo zameni golob. Mladiči se izvalé v 18—20 dneh in so prve dni kilavi in slepi; stara jih začetka z neko sirasto kašo pitata. V štirih tednih so godni.

C. Njegove lastnosti.

Imenuj mi kako lastnost goloba! — Krotka, ljubeznjiva, nedolžna in prijazna ptica. Golob pa je tudi zelo snažen. belejša ko je njegova hišica, rajši jo ima. Kaka je njegova hoja? — Hoja je hitra in gredoč kima z glavo. — Kako pa leti golob, hitro ali počasi? Zelo hitro in sicer najhitreje izmed vseh domačih ptičev. Razven tega še ima to lastnost, da, ako ga človek vjetega daleč proč od doma odnese in ga v ptujem kraju izpusti, takoj zopet proti domu vzleti. (Tukaj se učencem lahko pripoveduje, da so ga zaradi te lastnosti ljudje že v starih časih v daljne kraje po pisma pošiljali.) Se ponovi in zapiše!

Golob je zelo krotka, prijazna, nedolžna, ljubeznjiva in snažna ptica, njegova hoja je hitra in gredoč kima z glavo. Leti zelo hitro in sicer najhitreje izmed vseh domačih ptičev.

D Njegova hrana — Korist. — Škoda.

S čim nam golobje koristijo. — Meso mladičev je zelo okusna jed, posebno za bolnike. — Kako nam škodujejo? — Spomladi in v jeseni letajo na polja, ter tam posejana zrna pobirajo. To pa le zategadelj, ker ne dobijo doma dovolj hrane. Kaj jim tedaj moremo zmiraj dajati? — Dovolj hrane. — O čem se še živijo golobje? O grahu, leči, graholki in o različnih drugih semenih. Se kratko ponovi in zapiše!

Golob nam koristi se svojim mesom, ktero je jako nježna in okusna jed. Škoduje nam, ker leta na polje, ter tam posejana zrna pobira. Njegova hrana je grah, leča, ptičja grašica in druga semena.

E. Golobovi sovražniki.

Imenuj mi kakega sovražnika goloba! — Kuna, dihur, jastreb i. t. d. Največi sovražnik jim je dihur.

Ako se temu požeruhu posreči v kak golobinjak vdreti, pomori vse golobe, ter jim izpije kri. Pa tudi pred mačko in lisico niso golobje varni. Se ponovi in zapiše!

Golobji največi sovražnik je dihur; preganjajo jih pa tudi mačka, lisica, kuna, jastreb i. t. d.

Na koncu se še vse enkrat ponovi, potem se lahko bere berilo: Golob v „Drugem berilu“ stran 50.

T. Godomerski.

Fizika

za nižje razrede srednjih šol.

Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani.

(Dalje.)*

Potem takem je pa tudi paramagnetno telo obstoječe iz molekularnih magnetov, kateri ne delujejo na vnanjost, ker padajo severni in južni poli skupaj. Približavši pa paramagnetu severni pol magneta, privlači ta južne pole molekularnih magnetov na jedno stran in odbija južne pole na drugo stran, na jedno stran paramagneta delujejo samo južni poli, na drugo stran pa samo severni poli; paramagnet postal je magnet z južnim polom na jedni in s severnim polom na drugi strani. Takisto dobivaš magnet s potezanjem magneta po paramagnetu in takisto spoznaš lego južnega in severnega pola. Zadosti, da pridemo do sklepa: Narav magnetov (§ 189) naj bi stala pred magnetenjem po razdelbi (§ 187) in magnetenjem jeklenih palic (§ 188), kajti obojno magnetenje bi bilo potem bolje razumljivo, bolj očitno (primerjaj Wüllner Experimentalphysik).

*) Poprava: V zadnjem oddelku te razprave ima stati stran 235, za zadujo besedo namesto pike = ?, stran 236 v 26. vrsti od zgoraj pa se naj bere namesto: sestavljajoči = sestavljači.

Ko nam Krist predstavlja galvanizem, (tično električno) potrka močno na duri, stopi pred nas s celo baterijo, pusti švigati iskre pred nami, pretresava nas, odklanja siloma magnetno iglo in razkrajja vodo, da spoznamo na učinkih tisto skrivno moč, ter nam kaže na ta način, da imamo tu zopet opraviti z električno, pri kateri smo že jedenkrat opazovali iste lastnosti. Naša fizika pride s kratkim poskusom (in tako store navadno tudi druge fizike) z dotiko cinka in žveplene kisline, in dokazuje nastalo električno na elektroskopu z zlatima listkoma.

Da prvi način učence bolj živo prime, o tem ni dvoma; toraj je premisleka vredno, ali bi pri drugi izdaji ne bilo bolje na tem mestu ravnati se po Krist-u.

O razvrstitvi tvarine v posameznih §§. moremo laglje v sledečem govoriti.

Pouk fizike se še le oživi popolnoma, ako kažemo učencem nje korist za življenje in jih seznanujemo s prikaznimi, ktere jih neprenehoma obdajajo. Akoravno so o tem oziru precej ozke meje stavljenе, dá se včasih vendar nekoliko dalje seči, kakor je storil to pisatelj naše fizike. Tako pogrešamo v § 22, govorečem o „sprijemnosti“, da ne omeni vporabe sprijemnosti pri zidanju, lepljenju, lotanju, pozlačevanju itd.

Decimalna tehtnica je nekaj vsakdanjega, za spodnjo gimnazijo in realko morebiti pretežko umljiva, pa za učiteljišče popolnoma na mestu; te še omenjene ne najdemo; njeno mesto je v malem tisku. Hidravlično tiskalo, Segnerjevo kolo, telefon samo navaja, ne da bi jih opisal. Pristaviti pa vendar moremo, da se tudi druge nemške knjige mnogokrat tako obnašajo. Kje je ostal priprosti, lahkoumljivi pa vendar važni meh? Zakaj ne opiše odstotnega areometra natančneje?

Merjenje kotov z busolo je važno vsaj za tiste šole, na kterih uče o poljumerstvu, torej za učiteljišča; govorilo naj bi se o tem v malem tisku.

Uporaba kemijskih resnic je preobširna, človek ne ve kam bi segel, da bi zadostil ukaželnemu. Tu moramo v resnici ostati pri teoriji. Drugače je, ako je kemiji odločeno celo leto v pouk, kakor na učiteljiščih. Tem zavodom pa ne moremo drugače vstreci kakor s knjigo, ki se peča samo s kemijo. Se ve pa, da v teoretičnem oziru ne smemo prezirati absolutno potrebnih stvari. „Zvon“ zahteva, da bi bil pisatelj o medsebojni zavisnosti glavnih spojin: okisov, osnov, kislin in soli izpregovoril nekoliko več. Izrazov „sokislina“, „anhidrit“ ne najde celo tolmačenih.

Raztezanje vode vsled ohlajevanja pod 4° C. in vsled zmrzevanja nas vabi, da bi omenjali razganjanje posod, v kterih zmrzne voda, razganjanje skalovja ter pospešbo preperevanja, rahlanje prsti na polju itd. (Oboje važno za kmetijstvo).

Take stvari pogrešamo težje od prostih osi in vrtalk, kar je pa v naši fiziki prav kratko in jasno povedano.

Pisatelj navaja tu in tam zgodovinske opomnje, kar je vse hvale vredno. Izpušča pa v tem oziru zanimive stvari (primerjaj „Kres“). Tako naj bi navajal Galileja, da je iznašel prve zakone tako važnega nikala, Huyghensa, kteri je te iznajdbe dopolnil in vporabil za merjenje časa, za ure (1658). Zanimivo je slišati, da so Kitajci iglo odklonenico vže baje 1100 l. pred Kr. poznali, Evropejci še le v 13. stoletju itd. Izvrstno je rešeno vprašanje, kakšno sposobnost za delo imajo gibajoča se telesa. Vendar pa pogrešamo tudi teoretičnih stvari.

Ako omenjamo razhlap (trokone Destillation), ne zahtevamo naravnost, da bi ga sprejela naša fizika, vendar bi po našem prepričanju našel v njej popolnoma opravičeno mesto; vsaj bi ga lahko prav na kratko opravili, s tem pa temeljito pripravili na razlaganje plamena. V zaprti steklenki v grlu nepredušno zamašeni z zamaškom, skoz kterega gre cev na vnanjem koncu malo priostrena vendar odprta, bi ogrevali žaganje, in prižgali uhajajoči plin. Pokazali bi s tem, da je sveča plinar-nica v malem.

Pri vrtikalnem metu navzgor moral bi navajati zakon: Telo se dviga isto toliko časa kakor pada in pride na zemljo zopet z metno hitrostjo.

Dvolom zahteva „Kres“ in popolnoma opravičeno; ta tvarina se dá vendar opraviti v kratkih potezah. Skoz dvolomni kalavec (Doppelspath) vidijo se črke dvoj-nato, torej se v njem kroji svetlobni trak v dva (primerjaj Kauer).

O magnetenju podkev ne beremo nikjer. Nauk o galvanizmu je izvrstno krajšan za spodnje gimnazije in realke, dobro bi pa bilo za učiteljišča, da bi bila v malem tisku sprejeta teorija Voltovega člena (primerjaj Krist). Svetovali pa ne bi, da bi se sprejel „zakon mnogokratnikov“, še menj pa „vrednost atomov“, kar zahteva „Kres“, ker te teorije so v tesni obleki pretežno umljive.

Da so nekteri navadni linearni raztezni koeficijenti navedeni, moramo le odobravati, pravi „Kres“ in ima prav. Še bolje bi pa bilo, ko bi jih bilo več navedenih (primerjaj Kauer), in sicer po velikosti, ker je potem primerjanje razteznosti raznih teles pripravniše, ali ko bi vsaj ne bil izpuščen raztezni koeficijent stekla, kateri je mnogo manjši od drugih in važen na marsikterem kraju fizike (določevanje razteznega koeficijenta kapljev in v steklenih posodah, barometer itd.) Vrinila se je pa tu pomota, ktere ne smemo prezreti. Linearni raztezni koeficijent je število, katero pove, koliko je narastla dolgosna jednota vsled povišanja temperature za 1° C. Tako definuje g. Senekovič in tudi drugi. Včasih pa jemljejo za linearni raztezni koeficijent telesa ono število, katero pove naraščaj dolgosne jednote vsled povišanja temperature od 0° do 100° C. Koeficijenti v naši fiziki so navedeni po tej definiciji, toraj so za vsprejeto definicijo 100krat preveliki. Za raztezni koeficijent bakra n. pr. torej bi moralo namesto 0.001717 stati 0.00001717.

Naj omenimo še, da bi bilo gotovo dobro, ako bi od začetka tega oddelka (raztezanje teles po toploti) bilo kazano na § 9 (razteznost in stisljivost).

V § 71 govori g. Senekovič o gibanju sploh in navaja, kaj treba pri vsakem gibanju v poštev jemati.

1. Gibljivo (das Bewegliche). 2. Mer gibanja. 3. Obliko pota. 4. Čas. 5. Hitrost. Se ve da vsako točko natančneje razlaga. Takisto navajanje nahajamo tudi v Krist'ovi fiziki, samo da Krist med temi točkami navaja kot posebno točko dolžino pota, kar g. Senekovič samo točki 3. na koncu pristavi, ter s tem dolžino pota manj poudarja, kakor navedene točke. Pogrešamo pa med temi točkami še navajanje gibajoče sile. Ozirati se imamo torej pri vsakem gibanju na sedmero in ne na petero. V istem §. bi se seznanili bolj jasno s „konečno hitrostjo“, ako bi str. 63 vrsta 18 sp. za „ako bi se vso sekundo gibalo enakomerno“ pristavili „z isto hitrostjo, katero je doseglo koncem prejšnje sekunde“.

Iz istega uzroka bi na strani 113 vrsta 8 sp. pri določevanju gostote teles s pomočjo hidrostatične tehtnice za „jednak teži odrinene vode“ pristavili, „t. j. vode uiajoče isto prostornino, kakor telo“.

(Dalje sledi.)

Narodno blago.

XIII.

Vile v Taužičevih pečeh. *)

Pravljica Zapisal Fr. P.

Veselo je bilo še takrat na svetu, ko so po starih in temnih pragozdih prebivale zlatolase Vile, ali kakor jim ponekodi pravijo, „žalig žene“. Sreča in mir sta vladala v kraju, kjer so stanovale Vile in odkritosrčna ljubezen kraljevala je med ljudmi; vsem se je dobro godilo, kajti o križih in težavah, kakoršne sedaj tarejo človeški rod, takrat ni bilo niti slišati.

Najrajši so Vile prebivale v nepristopnih, luknjičastih pečeh v sredi temnih in tihih gozdov. Kjer koli se nahajajo take samotne pečine, tam vedó ljudje gotovo tudi pripovedati o lepih deklicah, ki so kedaj v njih prebivale.**)

*) V Lehnu, fare sv. Lovrenca v Pušcavi (pod Pohorjem).

***) Spominjam se še, koliko sem kot deček slišal pripovedovati o Vilah, prebivajočih v Vranji peči pri št. Ilu blizo Velenja. Dobro bi bilo, ko bi kdo tu natančneje poizvedel in zapisal. —

Pečine, v katerih so nekdanj prebivale Vile, so tudi v Taužičevem lesu v Lehnu. Kmetom okrog bile so jako prijazne. Srečen je bil vsak, ki je Vilo le videl, še srečnejši, s komur je spregovorila. Tudi so jim Vile oznanovale, kako bode vreme in kedaj jim je opravljati del na polju, da bode največ pridelka. Zato so pa tudi okoličani imeli zmirom vsega dovolj, česar koli so potrebovali.

Ako so bile Vile po zimi lačne, prišle so h kmetu, ter klicale: „Kmetič, sej bob, sej“ Kmet pa jih je ubogal, ter po zmrzlem snegu nasejal boba, da ga je bilo vse črno.

Drugi dan pa ni bilo niti enega več videti, Vile so vsega pobrale. Ko je pa prišla spomlad, začel je bob bohotno rasti, in bil je tako lep in poln, da ga je bilo veselje; prinesel je tisočerni sad.

Tudi so pri Taužičevih vsako poldne krave zginile iz hleva, da nihče ni vedel kam. Ko so se pa vrnile, imele so polna vimena in namolzlo se je mleka, da je bilo kaj. Zato pa tudi pri Taužičevih nikdar ni manjkalo niti kruha niti mleka in sira. Ljudje pa so bili tega navajeni in nihče ni povpraševal, kam hodijo krave o poldne.

Dobé pa pastirja, jako radovednega. Vedno tuhta in premišljuje, kako bi zvedel, kam hodijo krave, kar si jo porednež umisli, ter se kravi na rep obesi.

Ko pride poldan, gre krava iz hleva, seboj pa vleče na repu muhastega pastirja. Krave gredó naravnoč k Vilam. Tukaj so iz zlatih jaslie jedle belo pšeničico; Vile pa so prišle in jih pomolzle. Ko pa deklice zapazijo porednega pastirja, jih to hudo užali. Od tistega dne krave niso več hodile k njim, pa tudi mleka niso več toliko imele, kakor popred.

Gozdi so se čedalje bolj sekali in trebili. V tihotne in mirne kraje pridrli so pastirji sè svojimi čedami. Okrog poprej tako tihega bivališča Vil razlega se sedaj neprestani pastirski krik in vriš ter pokanje z biči. Vile se tega vednega nemira končno navolijo in zginejo.

Ž njimi vred zginila je pa tudi tiha sreča, ki je bila popred tukaj doma.

Dopisi.

Maribor. (Napredovalni tečaj. — Učiteljsko društvo. — Slomšekova nagrada.) V sredo 1. avgusta se je pričel na tukajšnji sadje- in vinorejski šoli napredovalni tečaj, v kterega je poklical dež. šolsk svet 14 učiteljev deloma iz srednjega, deloma iz dolnega Štajerja. Vdeležitelji imajo 3 ure na dan (od 9. do 12 ure) teoretičen pouk, 2 uri (od 3. do 5. ure) pa praktične demonstracije v drevsnici in šolskem vinogradu. Poučuje se: vino- in sadjereja 9 ur na teden (g. ravnatelj Kalmann), o zemljiščih, obdelovanju zemlje in gnoju 3 ure na teden (g. pristav Knauer), o šolskih vrtilih in gospodarstvu kvarljivih živalih 4 ure na teden (g. prof. Mell), o kletarstvu 2 uri na teden (g. učitelj Ketz). Kakor se je bralo, je odločil odbor c. kr. kmetijsk. društva v Gradcu za remuneracije gg. predavateljem in poslušalcem skupaj 600 gld. — V četrtek 2. avgusta je imelo učiteljsko društvo za okolico mariborsko v lajtersberški šoli svojo redno sejo. Ko se je prečital in odobril zapisnik zadnje seje in ko so se prebrali in na znanje vzeli dopisi, govoril je gosp. Pirkmajer o ljudski pravljici kot pospeševalki domovinoslovja ter povdarjal, da je treba marljivo gojiti pravljico v navedenem predmetu, kajti pravljica pomaga vtemeljiti ljubezen do domovine in oživlja pouk, ako se podaja na pravem mestu učencem. Potem je pripovedoval gosp. predavatelj nekaj pravljic iz spodnjega Štajerja, ktere bi se dale v pouku iz domovinoslovja porabiti. G. predsednik se zahvali predavatelju za njegov trud, čemu navzoči društveniki pritrdijo. — Pri tej seji bi se tudi bilo imelo zbirati za „Slomškovo nagrado. Ker pa niso bili udje zbrani v polnem številu, se je odložilo zbiranje v ta namen do prihodnje konference 13. septembra, na kar gg. društ-

venike in vse čestitelje našega Slomškega tukaj opozarjamo. Nam učiteljem mora biti v prvi vrsti na tem ležeče, da se ideja, ki so jo sprožili Ptujski tovariši, vresniči — šoli v prid in narodu na slavo!

Od sv. Jurja na Taboru. „Savinjsko učiteljsko društvo“ zborovalo je dne 17. julija t. l. v Braslovčah, kjer se je zbralo povoljno število društvenikov. Predsednik g. Meglič otvori zborovanje s prav srčnim pozdravom do navzočih ter jim kliče „dobro došli!“ Potem predstavi tri navzoče goste, namreč gosp. Kocuvana, nadučitelja iz Žaveca, gospdč. Schuller, učiteljico od sv. Martina na Paki in g. Martina Brišnika, izpr. učit. pripravnika mariborskega učiteljišča. O pomenu šolskih vrtov za kmetijstvo govoril je g. nadučitelj Vidic, obširno in jako temeljito, kakor je sploh njegova navada. Za svoj obili trud žel je občno pohvalo. Prav živo zanimanje kazalo se je pri vprašanju o sredstvih za gojitev nrvnosti pri mladini. Govorili so o tem predmetu gg. Meglič, Škoflek in Šorn ter se svojimi nasveti pokazali, da pripisujejo temu za vzgojo šolske mladine prevažnemu vprašanju velik pomen. Iz predavanj in debat mogel je vsak šolnik pobrati marsiktero zlato zrno ter ga vzeti seboj na dom, kjer zamore na polju šolske vzgoje roditi plemenit sad, za to pa smelo trdim, da nikomur ni žal, da je storil pot v Braslovče. Sklene se tudi, da bode prihodnje zborovanje prve dni meseca septembra v Gornjem gradu, to pa največ z namenom, da se bodo taistega mogli udeležiti tudi gg. kolegje gorenjesavinjski, ktere smo dosedaj -- upajmo le zaradi prevelike oddaljenosti — prav živo pogrešali. G. Škoflekova predloga, da društvo kot ud pristopi k „Sadjerejskemu društvu za Spodnji Štajer“ in pa k „Glasbenej Matici“ se sprejmeta. Rayno tako se sklene pristopiti k štajerski učiteljski zvezi (Lehrerbund), in g. Škoflek se izvoli kot odposlanec k letošnjemu zborovanju v Mariboru. Kot vesel napredek imamo zaznamovati, da se je v društvu zopet začelo gojiti petje, ktero nam bode kratke ure naših zborovanj jako osladilo. Zapeli smo ta dan že več pesem in videlo se je, da je dovolj krepkih izurjenih glasov, s kterimi bode s časom mogoče peti tudi težje zборе.

—n.

Ljutomer, 19. avgusta 1883. Naše učiteljsko društvo je imelo dne 9. avgusta t. l. svoje zborovanje na Cvenu. Mili Bog je nam dal prav lepo vreme in za tega delj smo tudi učitelji in učiteljice iz Ljutomera veselim srcem šli na Cven, ki je od tega majhno uro oddaljen. Prva je nastopila govorniški oder gdč. Nina Deu, ter nam je govorila o enem delu gospodinjstva in sicer o stanovanju. Kakor se je videlo, zadovoljil je ta govor poslušalce. Za tem govori g. Jan. Kryl: „Vzroki toplote“, kot metodična obravnava. Ta razprava bila pa je zanimiva. Govornik nam je v tem pokazal, kako je sploh fizika v ljudskeji šoli prednašati. Potem pa je prišla točka, ki pa še je niti imenovati se ne upam in ki je sploh slabo znamenje — da ostrejšega izraza ne rabim — za vsako društvo. Za sedaj omenjam le toliko, da nobeno društvo ne more obstati brez reda in da taki društveniki nobenemu društvu v čast ne štejejo, ki nočejo spolnovati svojih dolžnosti kot udje društva, ki se zanj tako malo brigajo, da se v teku enega leta le enkrat ali dvakrat potrudijo k zborovanju ter še jim takrat žalibože nič ni po volji! — — — To naj bode kot prijateljski opomin dovolj; prihodnjič, ako bo treba, o tem prav obširno, da svet poizvé naše tužne razmere.

Josephus.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je krajnemu šolskemu svetu v Dolenjem Zemonu 50 fl. za šolske namene, šoli na Paki (š. okr. Voitsberg) pa na učiteljevo prošnjo 20 fl., da se omisli cesarjeva podoba.

[Četrto berilo.] Kakor iz zanesljivega vira poizvemo, se Četrto berilo, ktero je namenjeno višjim oddelkom večrazrednic in učencem napredovalnih tečajev, že pridno tiska. Kedaj nam ta knjiga pride v roke, spregovorimo kaj več o njej.

[Društvo: „Zaveza štajerskih učiteljev“] bode letos, kakor znano, dne 19. in 20. septembra v Mariboru zborovalo in priredi ob enem razstavo učnih pripomočkov. Naprošeni smo objaviti, da udje društva, kateri nameravajo se tega zborovanja oziroma razstave vdeležiti, blagovolijo naj to načelniku krajnega odbora, gospodu Franc Pfeiferju, učitelju v Mar boru vsaj do 10. septembra naznaniti ter v naznailo tudi svoje eventuelne želje radi stanovanja omeniti. Posebno naj bi se pa z naznanilom in dopušljanjem razstavbin oni gosp. kolegi spodnještajerski podvzivali, ki nameravajo razstaviti svoje samo izdelane učne pripomočke, da zamore dotični odsek svojo nalogo o pravem času dovršiti. Mislimo, da spodnještajerski učitelji v tem ne bodo hoteli zaostati za svojimi srednje- in gornještajerskimi sodrugi.

[V Ljubljanskih ljudskih šolah] bode se po dovoljenju c. kr. kranjsk. š. sveta od početka novega šolskega leta naprej podučevalo v slovenskem poučnem jeziku. Za učence nemške narodnosti se bo pa usnovila posebna šola z nemškim po učnim jezikom.

[Zemljepis za II. in III. razred srednjih šol.] Tako je naslov novi šolski knjigi, ki jo je ravnokar na svitlo dal znani slovenski pisatelj J. Jesenko. Cena ji je 90 kr. O priliki spregovorimo kaj več o tej knjigi.

[Podpora za obnemogle učiteljice ročnih del.] K dotični naši novici v 15. številu „Popotn.“ imamo po zanesljivem viru dostaviti, da gre zasluga sproženja misli, podpirati v službi obnemogle učiteljice ročnih del. c. kr. dež. šolsk. svetu stajerskemu, oziroma c. kr. dež. šolsk. nadzorniku gosp. I. A. Rožeku, kateri je o tem ob svojem času v deželnem šolskem svetu predlagal.

[Prebivalstvo v Avstriji] znaša, kakor povzamemo najnovejšim podatkom, 39 milijonov ljudi, namreč 22,144.244 v deželah takraj Litave, 15,642.000 na Ogerskem, 1,200.000 pa v Bosni. Po narodnosti je 10 milj. Nemcev in Judov, 6 milj. Magjarov, 7 milj. Čehov in Slovakov, 4 milj. Srbohrvatov, 2½ milj. Rumuncev, 3 milj. Poljakov, 3 milj. Rusinov, 1 milj. Slovencev in 680.000 Lahov. Katoliških kristjanov je 30 milijonov, starovercev čez 3 milj. luteranov 3½ milj., judov pa 1,640.000.

[Napredek vède.] Rimljanski naravoslovec poznal je 94 ribjih plemén; slavnoznaní Šved Line našteva vže 478 sort rib. V sedanjem veku pa ihtologija (riboslovje) navaja vže 13.000 ribjih plemén. Kolik napredek!

A. G. —

[Savinjsko učiteljsko društvo] priredi zborovanje v dan 2. septembra t. l. ob 6. uri zvečer v Gornjem gradu.

- Spored: 1. Odobrenje zapisnika zadnje seje.
2. Nagovor predsednika.
3. Kako se deca privadi ubogljivosti pri domači odgoji?
(Poroča g. Fr. Šorn.)

4. Petje. (Poroča g. Rad. Škoflek.)
5. Posamezni nasveti, in
6. Vpisovanje novih udov.

K obilnej udeležitvi vabi najuljudneje

Odbor.

[Javna zahvala.] Slavnej družbi sv. Mohora, ki je ljudski šoli v Brezulah blagodušno podarila lepo število knjig za šolsko bukvarnico izreka s tem prisrčno zahvalo.

Krajni šolski svet v Brezulah,
10. avgusta 1883.

Srečko Majeen,
šolski vodja.

Andraž Pungartnik,
načelnik.

[Na podgimnaziji na Ptuj] bilo je letos 107 učencev. Med temi 72 Slovencev, 33 Nemcev, 2 Magjara. Z odliko dovršilo jih je 12, 68 dobilo je prvi, 14 drugi, 4 tretji razred.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem. Gosp. Ernst Leske podučitelj v Ručah. postal je nadučitelj ravno tu; gosp. Jože Freuensfeld, podučitelj na deški šoli v Ljutomeru, postal je stalen. Gosp. Balant Stolcer, učitelj v Kostivnici, je premeščen za učitelja v Ruče; gosp. Jože Juvan pa iz Černe gore k sv. Vrbanu blizu Ptuja. — Gosp. Janez Vezjak, učitelj na Remšniku gre v pokoj. Gg. Alojzij Serbec, nadučitelj v Studenicah (Brunndorf) in Jože Drozg, učitelj v Koprivnici sta umrla. N. v. m. p.!

Na Kranjskem. G. Armin Gradišnik, učitelj v Senožečah, je za trdno postavljen na 2. učiteljsko mesto ravno tu. — G. Pavel Zorè, učitelj v Križah pri Tržiču, gre v pokoj.

Poziv!

Dne 2. septembra t. l. obhajala se bode v Ljutomeru slavnost slovenskega velikana, po vsem svetu v učenjaških krogih znanega Mikložiča. Udeležilo se bode te slavnosti, kakor se iz pisem, na dotični odbor došlih, sklepati sme, jako obilo dostojanstvenikov, tako slovenskih in sploh slovanskih, kakor tudi inonarodnih.

Da se ta slavnost dostojno izvrši, treba je tudi petja, i to izbornega in tej slavnosti primernega. Peveci ptujske čitalnice vadijo se v to svrhu že delj časa. A malemu številu, katero ptujski peveci premorejo, nij mogoče, pevskih točk tako izvesti, kakor se vsekako takej slavnosti pristuje. Vabijo se toraj slovenski peveci, duhovniki, učitelji, profesorji, uradniki in dijaki, da blagovolijo pri tej slavnosti sodelovati. Do zdaj se je določilo, da se bodo sledeče pesmi skupno pele:

1. Jenko — Molitev.	7. D. Jenko — Na morju.
2. Hajdrih — Jadransko morje.	8. B. Ipavie — Vojaška.
3. Nedved — Zvezda.	9. D. Jenko — Što čutiš.
4. Foerster — Slava Slovencem.	10. Slovan.
5. B. Ipavie — Kdo je mar?	11. Lepa naša domovina.
6. Nedved — Mili kraj.	

Kdor hoče sodelovati, naj blagovolno pevcem ptujske čitalnice naznani, kateri glas da bo pel in ali želi, da se mu sekirice pošljejo.

Prva skupna vaja bode v nedeljo 26. avgusta ob 2. uri popoldne v „Narodnem domu“ v Ptuj, druga pa dne 2. septembra ob 8. uri dopoldne v Ljutomeru. Kdor hoče pri slavnosti peti, mora se vsaj ene skupne vaje vdeležiti, želi se pa, da se večina pevcev prve skupne vaje vdeleži.

Odbor čitalničnih pevcev v Ptuj.

V Ptuj, dne 7. avgusta 1883.

IVAN LEON

v Mariboru

priporoča slavnim uradom in p. n. občinstvu svojo izvrstno vredjeno

tiskarno

v izdelovanje vsakovrstnih tiskovin po najnižji ceni. Na dalje priporoča slavnim vodstvom ljudskih šol in krajinim šolskim svetom svojo **veliko zalogo** vsakovrstnih tiskovin za šolsko in administrativno potrebo v slovenskem in nemškem jeziku.

Tudi se pri njem dobé razne pisalne in risalne priprave po najnižji ceni. mej drugim

500 pol sat. papirja po	fl. 2 60
500 pol po	fl. 1 80

Na dalje je pri meni izišel in se dobi (po 3 kr. pola)

Službeni razkazek (Dienstes - Tabelle)

po naredbi e. k. dežel. šolsk. sveta dne 31. marca 1881 št. 1868

Z odličnim spoštovanjem

I. Leon.

Premeščenje.

Uljudno dajem na znanje vsem naročnikom novim pa tudi vsemu p. n. občinstvu, da se

Zaloga papirja J. Leonova

od 4. avgusta t. l. naprej nahaja

v šolskej ulici št. 2 (Schulgasse.)

Zahvaljujem se za skazano mi zaupanje na starem prostoru in prosim mi je ohraniti še za nadalje.

Tudi si dovoljujem naznaniti, da sem g. K. Lorenca odpuštila in vodstvo moje obrtnije g. L. Kordež-u izročila.

S spoštovanjem

J. Leonova vdova.